

Johtokunta

Sinikka Salo

25.5.2005

1 (8)

Pankinjohtaja
Sinikka Salo
Suomen Pankki

Pankkimarkkinoiden integraatio EU-alueella

Puheenvuoro Vaikuttaja-Forumissa Vanajanlinnassa 25.5.2005

EU:n sisämarkkinoiden luominen EU:n kilpailukyvyn parantamiseksi ja sitä kautta eurooppalaisten hyvinvoinnin lisäämiseksi on ollut EU:n integraation keskeinen tavoite jo Rooman sopimuksesta alkaen. EU:n yhteismarkkinaohjelmalla, jonka tavoitteena on luoda eurooppalaisille yrityksille ja kotitalouksille niin laajat, avoimet ja yhtenäiset kotimarkkinat kuin mahdollista, on monia puolia, kuten kauppapolitiikka, teknisten standardien vähentäminen, kilpailupolitiikan EU-tasoinen valvonta ja niin edelleen. Omalta kannaltani läheisimpiä asioita ovat tietenkin yhteinen raha ja rahoitusmarkkinoiden integraatio, joiden avulla vasta yhteismarkkinat voivat toteutua täydellisesti.

Yhteinen raha euroalueella jo on, ja se tarkoittaa paljon muutakin kuin sitä, että 300 miljoonaa ihmistä käyttää samoja seteleitä. Se tarkoittaa mm. sitä, että aikaisemmin merkittävät keskinäiset valuuttakurssiriskit ovat poistuneet. Se tarkoittaa uskottavaa rahapolitiikkaa hintavakauden turvaamiseksi euroalueella. Yhteinen raha myös tekee mahdolliseksi sen, että yritysten ja kotitalouksien käytössä voi olla Euroopan laajuiset rahoitusmarkkinat, jotka takaavat laajimmat palvelut kilpailukykyisimpiin hintoihin, ja että laskuttamisen ja maksuliikenteen hoidon kannalta ei pitäisi olla merkitystä, asioidaanko euroalueen eri maiden välillä vai yhden maan sisällä. Nämä tavoitteet eivät ole vielä täysin toteutuneet. Sitä tärkeämpää on, että keskuspankit, muut viranomaiset ja eri yksityiset tahot pankit mukaan lukien työskentelevät määrätietoisesti luodakseen euroalueelle aidosti yhtenäiset rahoitusmarkkinat ja yhtenäisen maksualueen.

Osa euroalueen rahoitusmarkkinoista on jo integroitunut melko täydellisesti. Paras esimerkki ovat pankkien väliset vakuudettomat lyhyen rahan markkinat, jotka toimivat lähes kitkatta koko euroalueella. Merkittävää edistystä on tapahtunut muillakin lohkoilla, esimerkiksi valtioiden joukko-velkakirjojen markkinoilla, mutta yhteisestä rahasta huolimatta euroalueen rahoitusmarkkinat yleisesti ottaen ovat edelleen voimakkaasti lohkoutuneet valtioiden rajojen mukaisesti. Muuttuminen aidosti yleiseurooppalaisiksi markkinoiksi on siis korkeintaan puolitiessä.

Rahoitusmarkkinoiden yhdentymisen on korkealla sijalla EU:n talouspolitiikan prioriteeteissa. Tämä näkyy selvästi esimerkiksi jäsenmaiden yhteisesti hyväksymästä Lissabonin strategiasta, johon liittyy varsin konkreettinen rahoituspalvelujen toimintasuunnitelma *Financial Services Action Plan* (FSAP). Tämä toimintasuunnitelma, jonka tavoitteena on luoda Euroopan laajuiset markkinat rahoituspalveluille, on edellyttänyt mittavaa EU-tasoista lainsäädäntötyötä; se sisältää kaikkiaan yli 40 toimenpidettä (suosituksia ja direktiivejä). Suuri osa toimintasuunnitelmasta on jo toteutettu aikataulun mukaisesti, mutta suunnitelman täytäntöönpanon loppuunsaattaminen edellyttää edelleen merkittäviä ponnistuksia.

Tuskin kukaan pystyy arvioimaan tarkasti rahoitusmarkkinoiden yhdentymisen kaikkia seurauksia. Useiden luotettavilta vaikuttavien arvioiden mukaan yhdentymisestä on kuitenkin huomattavan suuria etuja. Yhtenä esimerkkinä rahoitusmarkkinoiden ja talouden tehokkuuden ja kasvun yhteyksistä käytetään Yhdysvaltoja. Melko laajalti uskotaan, että Yhdysvaltain laajat, syvät ja hyvin toimivat rahoitusmarkkinat ovat merkittävä – mutta eivät tietenkään ainoa – maan korkean tuottavuuden ja nopean talouskasvun taustatekijä. Jos tämä arvio pitää paikkansa, rahoitusmarkkinoiden täydellisellä yhdentymisellä ja siihen liittyvällä tehostumisella olisi vastaava myönteinen merkitys Euroopan työllisyyden, kilpailukyvyn ja tätä kautta myös Euroopan valtioiden budjettitalouden kannalta. Tämän vuoksi yhteisten rahoitusmarkkinoiden aikaansaamiseksi kannattaa ponnistella.

Tässä puheenvuorossani tarkastelen EU:n pankkimarkkinoiden interoitumiseen liittyvää kolmea keskeistä seikkaa: pan-eurooppalaisten (rajat ylittävien) pankkien syntymistä, pankki- ja vakuutustoiminnan yhdentymistrendejä ja rajat ylittävän maksuliikenteen tehokkuutta.

Pan-eurooppalaisten pankkien synty – ”Tapaus Nordea”

Vaikka pankit ovat lisänneet rajanylittäviä liiketoimiaan Euroopassa, etenkin euron käyttöönoton jälkeen, tämä on tapahtunut varsin segmentoiduilla liiketoiminnan alueilla, lähinnä tukkupanakkipoiminnassa. Varsinaisia pan-eurooppalaisia pankkeja, jotka tarjoaisivat palveluja täydessä laajuudessa monessa maassa, ei ole kovin monta. Euroalueella on noin 6500 luottolaitosta ja laajentuneessa EU:ssa noin 8800, mutta vasta vain pienellä osalla niistä – noin 40 pankilla – on todellista merkitystä rajat ylittävän pankkitoiminnan alueella. Pohjoismaissa olemme *avant garde* tässä suhteessa, joten jo siitakin syystä on mielenkiintoista tarkastella näiden pankkien kysymyksiä hieman tarkemmin, ennen kaikkea ajankohtaista kysymystä näiden pankkiryhmien organisoitumisesta – joko tytäryrityksinä tai sivukonttorimuotoisena.

Valinta sivukonttorimuodon tai tytärankkimuodon välillä ei ole pankille vain puhdas organisatorinen päätös. Kun pankki perustaa haarakonttorin toiseen EU-maahan, pankin yhtiörakenne ja tase pysyvät yhtenä. Pankin ei tarvitse irrottaa erillistä pääomaa sivukonttoria varten, vaan se voi nojata emopankin pääomaan ja rahoitukseen tehokkaasti ja mikä vielä tärkeämpää, pankki tarvitsee vain yhden toimiluvan, sen tulee noudattaa vain yhtä säädöstä ja sille riittää yksi raportointi yhdelle valvojalle. Jos taas pankki organisoituu tytärankkimuodossa, nämä toiminnot moninkertaistuvat riippuen niiden maiden lukumäärästä, joissa toimintaa on. Tämä merkitsee pankille monimutkaista rakennetta ja korkeita kustannuksia.

Toistaiseksi suurin osa EU:n rajat ylittävää toimintaa harjoittavista pankeista on edelleen etabloitunut kotimaansa ulkopuolelle tytärankkimuotoisena. Tämä on oikeastaan aika yllättävää ottaen huomioon säätelykäytännöistä ja valvonnasta aiheutuvat lisäkustannukset. Syynä voi olla esimerkiksi se että fuusioissa, jonka seurauksena pan-eurooppalainen pankki usein on syntynyt, pankki voi tytärankkimuotoisena säilyttää paikallisen nimensä ja läheisyytensä asiakkaisiin. Näin on tapahtunut esimerkiksi uusissa jäsenmaissa, joiden pankki on fuusioitunut ulkomaiseen pankkiryhmittymään. Mutta on ilmeistä, että sivukonttorimuotoinen rajat ylittävä pankkitoiminta tulee lisääntymään, etenkin nyt kun EU:n vuonna 2004 voimaan tuleen eurooppayhtiöasetuksen mukaan fuusiot maiden rajojen yli EU:n sisällä tulivat yhtiöoikeudellisesti mahdollisiksi. Esimerkiksi Nordean suunnitelmat muuttua eurooppayhtiöksi ovat ymmärrettäviä. Sivukonttorimuotoinen pankki on paitsi kustannustehokkaampi myös huomattavasti yksinkertaisempi rakenteeltaan ja myös läpinäkyvämpi.

Valvonnan ja säätelyn kannalta pankin muuttuminen sivukonttorimuotoiseksi pan-eurooppalaiseksi ei ole aivan yksinkertaista.

Rahoituspalvelujen yhden markkinat perustuvat kahteen peruseriaatteen: ns. yhteen toimilupaan (*single passport*) ja siihen liittyvään kotipaikkamaan valvontaan (*home country control*). Näiden periaatteiden pitäisi parhaimmillaan tukea tervettä kilpailua liiketoimintamenettelyjen ja säätelykäytäntöjen välillä ja siten parantaa rahoituspalvelujen laatua. Tämä on koko EU:n rahoitusmarkkinoiden integraation ydin ja sitä ajava voima.

Nordea-konsernin muuttuminen eri pohjoismaissa toimivien tytärankkien muodostamasta konsernista Eurooppa-yhtiöksi, jonka kotipaikaksi tulee Ruotsi, merkitsee toteutuessaan – Nordean nykysuunnitelmien mukaan vuonna 2007 – sitä, että koko Nordean pankkivalvonnasta vastaa Ruotsin valvontaviranomainen (Finansinspektion). Pohjoismaiden valvojien kesken pohditaankin, minkälaisia vaatimuksia Nordean uusi yhtiörakenne asettaa valvojien yhteistyölle, ja erityisesti, mitä odotuksia isäntävaltioiden valvo-

jat asettavat kotivaltion valvojalle, Finansinspektionille. Suomen Rahoitus-tarkastukselle ja Norjan ja Tanskan valvontaviranomaisille jää joka tapauk-sessa omassa maassaan olevan konttoriverkoston maksuvalmiuden sekä markkinoiden yleisen edun ja menettelytapojen valvonta.

Toinen merkittävä asia, joka Nordean muuttuessa eurooppayhtiöksi on rat-kaistava, liittyy talletussuojaan ja sen kattavuuteen eri Pohjoismaissa. Talle-tussuojasäädöksen taso on erilainen eri Pohjoismaissa, ja Nordean tapauk-sessa eurooppayhtiötä koskeva talletussuoja asiakkaan kannalta on sopimat-ta. Talletussuojadirektiivin pääperiaate on nykyisellään se, että ulkomailla sijaitsevien sivukonttoreiden talletussuoja on kotimaan valtion mukainen eli tässä tapauksessa Ruotsin valtion mukainen.

On selvää, että tämä on ongelmallista Nordean suunnitelmien kannalta. Kesällä 2004 Nordea ilmoitti pyytäneensä EU:n komissiolta (sisämarkki-noista vastaavalta komissaarilta) sellaisen lisäyksen tekemistä talletussuojaa koskevaan direktiiviin, joka mahdollistaisi sen, että eurooppayhtiön sivu-konttoriksi muuttuneen tytä pankin talletukset voisivat jäädä sijaintimaan talletussuojan piiriin muutoksen jälkeenkin. Komissio onkin käynnistänyt talletussuojadirektiivin muuttamisen selvittämisen, mutta kysymykset, jotka koskevat mm. talletussuojan rahoitusta, kattavuutta, talletusten määrittelyä ja ”*topping up*”-kysymystä - ovat poliittisesti hankalia ja direktiivin muut-taminen kestää kauan.

Kolmas tärkeä kohta liittyy rahoitusmarkkinoiden vakauteen. Kokonsa vuoksi Nordea on keskeinen toimija kaikissa Pohjoismaissa ja Baltian maissa. Nordean markkinaosuus esimerkiksi Suomen rahoitusmarkkinoista on vajaa 40%. Vakauden kannalta maksujärjestelmien toimivuus ja nor-maalisti toimivat yhteydet euroalueeseen ovat strategisesti tärkeitä niin Nordealle itselleen kuin Suomen Pankille ja Euroopan keskuspankille. Keskeisiä – ja vaikeita – kysymyksiä ovat mahdollisiin kriisitilanteisiin liit-tyvistä järjestelyistä ja vastuista sopiminen. Näihin kysymyksiin tarvitaan viime kädessä EU -tasoinen lainsäädäntötasoinen ratkaisu.

Toistaiseksi näihin asioihin ei ole ollut eurooppalaisella tasolla riittävästi kiinnostusta, koska rajan ylittävien pankkifuusioiden määrä ja pan-eurooppalaisten sivukonttorimuotoisten pankkien määrä on ollut vähäinen muualla kuin Pohjoismaissa. Asia on kuitenkin tulossa laajemman huomion kohteeksi ja siitä on alettu keskustella myös kaikilla keskeisillä tahoilla (komissio, asiaan liittyvät EU:n komiteat, EKPJ).

Toimialaliikummat – Bankassurance

Toinen rahoitusmarkkinoilla vaikuttava integraatiotrendi tunnetaan ns. toimialaliukumana. Tällä tarkoitetaan ennen kaikkea pankkien ja vakuutusyhtiöiden yhdistymistä ja yhteistyötä. Alun perin ilmiöstä käytettiin – ja edelleenkin käytetään – termiä *bancassurance*, mikä kertoo myös ilmiön juurista. Ensimmäisiä pankki- että vakuutustoiminnan yhteisyhtiöitä muodostettiin Ranskassa ja Belgiassa jo 1970 -luvulla. Yleensäkin yhteistyö pankkien ja vakuutuslaitosten välillä on ollut Euroopassa selvästi vankempaa kuin esimerkiksi Yhdysvalloissa, jossa mm. *Bank Holding Act* esti pankkeja tarjoamasta vakuutustuotteita pitkälle 1990-luvun loppupuolelle saakka. Euroopassa lainsäädäntö on yleispankkiperiaatteeseen (*universal banking*) liittyen ollut sallivampi. Pankki- ja vakuutustoiminnan yhteistyöllä on pyritty sekä kulujen (yksikkökustannusten) alentamiseen että tulopohjan laajentamiseen ja riskien hajauttamiseen – suurtuotannon etuihin. Myös yhteistuoannon edut ovat olleet ajamassa yhteistyöhön palveluita keskittämällä (*one stop shopping*) ja hyödyntämällä yhteisiä jakelukanavia – useimmiten pankkien konttoriverkoston – yhteisten asiakkaiden palvelemiseksi. Uskotavan rahapolitiikan myötä saadut alhaiset korot ovat merkinneet perinteisten pankkitalletusten houkuttelevuuden vähenemistä ja luoneet kysyntää vakuutustuotteille pitkäaikaisina säästökohteina. Tätä kysyntää on myös vahvistanut etenkin Euroopassa väestön ikääntyminen.

Bancassurance -yhteistyön muodot ovat hyvin vaihtelevia: pankit ovat osataneet tai perustaneet vakuutusyhtiöitä, pankki ja vakuutusyhtiö ovat fuusioituneet keskenään tai pankki tekee yhteistyötä yhden tai useamman vakuutusyhtiön kanssa. Pankkien ja vakuutusyhtiöiden yhteistyö on ainakin toistaiseksi ollut vahvempaa ensisijaisesti henkivakuutuspuolella. Esimerkiksi meillä Suomessa pankkisidonnaisten henkiyhtiöiden markkinaosuus on 63 %. Ranskassa pankkien osuus on samalla tasolla, Espanjassa vielä korkeampi, noin 70 %. Pankkien ja vahinkovakuutusyhtiön välinen yhteistyö tai toiminta saman konsernin alla on ollut toistaiseksi vähäisempää, mutta joitakin esimerkkejä löytyy, mm. Allianz – Dresdner Saksasta ja meidän Sampo-konsernimme, jonka liikevaihdosta vahinkovakuutusyhtiö If:in osuus on runsas 60 % (henkilöstöstäkin noin puolet). Toimialaliukuma pankkien ja vakuutustoiminnan kesken näyttää vain vahvistuvan, joskin pankkien ja vakuutusyhtiöiden yhteistyössä on viime aikoina ollut havaittavissa myös irtoamista yhteistyöstä: Esimerkkinä tästä Citigroup ilmoitti tammikuussa 2005 myyvänsä Travellers -vakuutusyhtiönsä.

Pankkien ja vakuutusyhtiöiden kytkentöjen lisääntyminen on tuonut rahoitusmarkkinoiden valvojille uusia haasteita. Seurannassa ja valvonnassa on pystyttävä arvioimaan ristiinomistusta ja riskikeskittymisen mahdollisia syntyisiä, konsernin puitteissa tapahtuvaa ”vääristynyttä” kilpailua, mahdollisia kriisien tartuntariskejä finanssikonglomeraateissa sekä myös opera-

tiivisia riskejä, joita syntyy pankki- ja vakuutusyhtiöiden välisistä kulttuurieroista. Useissa tapauksissa pankit ovat myös joutuneet pääomittamaan omistamiaan, nopeasti kasvavia vakuutusyhtiöitä. Vahinkovakuutusyhtiöiden kuuluminen konserniin monimutkaistaa edelleen valvontaa.

Useissa maissa pankki- ja vakuutusvalvontaa onkin viimeisen 10-15 vuoden aikana uudistettu mm. siten, että pankki- ja vakuutusvalvonnat on yhdistetty. Esimerkiksi EU -maista pankki- ja vakuutusvalvonta on yhdistetty Belgiassa, Hollannissa, Iso-Britanniassa, Irlannissa, Ruotsissa, Saksassa ja Tanskassa sekä Virossa, Unkarissa ja Maltalla. Niissä maissa, joissa valvontaa ei ole yhdistetty, on useimmissa allekirjoitettu yhteistyötä koskeva pöytäkirja (*Memorandum of Understanding, MoU*). Kaikilla euroalueen keskuspankeilla on varsin läheinen suhde valvontaan tai sen osaan. Esimerkiksi Ranskassa ja Irlannissa samoin kuin meillä Suomessa valvonta tai osa sitä on keskuspankin yhteydessä. Hollannissa koko valvonta on kokonaisuudessaan vastikään tuotu osaksi keskuspankkia.

On ilmeistä, että nämä asiat tulevat puhuttamaan viranomaisia sekä *bancassurance* -konsernin kotimaassa että myös laajemmin EU-tasolla, kun konserni vielä yhä useammin on pan-eurooppalainen eli sen eri osat toimivat eri maissa.

EU:n maksuliikenteen näkymiä

Kolmantena tärkeänä ja ajankohtaisena asiana, joka liittyy pankkimarkkinoiden integraatioon haluan ottaa esille yhtenäisen maksualueen luomisen euroalueelle ja EU:hun. Tässä pankkien merkitys on aivan keskeinen.

Maksujärjestelmien moitteettoman toiminnan edistäminen on myös Euroopan keskuspankkijärjestelmän perustamissopimuksessa määriteltyjä lakisäätteisiä perustehtäviä.

Yhteinen rahapolitiikka vaatii toteutuakseen, että likviditeettivaikutukset ja niiden mukana lyhyet rahamarkkinakorot tasaantuvat koko euroalueen laajuisesti, eli käytettävissä tulee siksi olla vähintäänkin euroalueen laajuinen maksujärjestelmä, joka auttaa tasoittamaan osanottajamaiden likviditeetti- ja korkoerot. Euroopan keskuspankkien maksujärjestelmien kehittämisen varhaisessa vaiheessa tällaiseen valmistauduttiinkin ja kansalliset järjestelmät linkitettiin rahaliiton alkaessa lopullisesti yhteen ns. TARGET-järjestelmäksi, jossa yli rajan menevät isot pankkien väliset maksut suoritetaan keskuspankkirahassa reaaliaikaisesti. TARGET on täyttänyt tehtävänsä EU-laajuisena keskuspankkirahan välitysjärjestelmänä mainiosti. Se on tehnyt mahdolliseksi rahapolitiikan hajautetun toimeenpanon kansallisten keskuspankkien kautta. Samalla se on omalta tärkeältä osaltaan ollut vaikuttamassa myös siihen aikaisemmin mainitsemaani seikkaan, että pankkien väliset vakuudettomat lyhyen rahan tukkumarkkinat ovat parhaiten in-

tegroitunut rahoitusmarkkinoiden lohko Euroopassa. Nyt rakenteilla on uusi keskitetty järjestelmä, jonka tavoitteena on tehostaa ja harmonisoida keskuspankkien TARGET-palvelut ja joka korvaa nykyiset kansalliset erilliset järjestelmät. Muutos merkitsee kapealla lohkoltaan askelta kohti yleiseurooppalaisia, integroituja ja yhteisiä järjestelmiä.

Vähittäismaksamisen puolella integraatio ei ole edennyt yhtä nopeasti. Aluksi EU:n komissio ja Euroopan keskuspankkijärjestelmä (EKPJ) pyrkivät kumpikin edistämään euromääräistä vähittäismaksamista euroalueella pankkien vapaaehtoisen yhteistyön pohjalta. Merkittävää edistystä ei kuitenkaan voitu havaita. Kun eurokäteinen otettiin käyttöön 2002 alussa, komissio ryhtyi valmistelemaan nopeassa tahdissa asetusta rajan ylittävän euromääräisen vähittäismaksamisen kehittämiseksi. Heinäkuussa 2002 tuli voimaan vähittäismaksamista koskeva asetusta, joka edellytti kotimaisten ja rajanylittävien euromääräisten vähittäismaksujen yhtenäistä hinnoittelua asiakkaille. Aluksi asetusta koski vain korttimaksamista ja automaattinostoja, mutta heinäkuusta 2003 se on ulottunut myös alle 12.500,- euron määräisiin tilisiirtoihin.

Asetusta nopeutti merkittävästi EU-maiden pankkien toimia rajat ylittävän maksamisen tehostamiseksi. Isoimmat pankit ja EU-pankkiyhdistykset perustivat kesäkuussa 2002 eurooppalaisen neuvotteluelimen EPC:n (European payments council). Tämä ryhtyi laatimaan suunnitelmia yhden yhtenäisen maksualueen (SEPA=Single euro payment area) luomiseksi euroalueelle vuoteen 2010 mennessä. Tavoitteena on mm., että jo vuonna 2008 kansalaisten peruspalvelut – tavalliset tilisiirrot, pikasiirrot ja suoraveloitukset – toimisivat yhtenäisin käytännöin koko SEPA-alueen laajuisesti.

Suomen edustajina EPC-yhteistyössä ovat olleet erityisesti Nordea ja Suomen Pankkiyhdistys. SEPA:n valmistelussa EKPJ:llä ja EU-komissiolla on molemmilla ollut sisäisiä komiteoita ja yhteistyöryhmiä markkinaosapuolten kanssa. Suomalaiset edustajat pankkisektorilta, ministeriöistä ja Suomen Pankista ovat toimineet näissä ryhmissä aktiivisesti ja tavoitteena on mm. ollut varmistaa, että Suomessa käytössä olevat modernit maksutavat otetaan huomioon.

Maksupalvelujen hinnoittelua koskevaa EU-asetusta voidaan sinänsä pitää pienenä mutta merkittävänä edistysaskeleena Euroopan rahoitusmarkkinoiden integraatiossa. Suurten kansainvälisten yritysten maksuliikkeeseen asetusta ei juuri vaikuta, mutta pienten ja keskisuurten yritysten – ja myös tavallisten suomalaisten – maksut ulkomaille hoituvat sen ansiosta helpommin ja halvemmin. Jatkossa, kun toivottavasti päästään yhtenäisiin käytäntöihin maksutoimeksiantojen muodon, laskutuksen, viitenumeroitten jne. suhteen hyödyt moninkertaistuvat ja alkavat kasvaa myös suurempien yritysten pu-

lolla, varsinkin niiden, jotka harjoittavat asiointia suoraan laajojen kuluttajajoukkojen kanssa.

Asetuksen ehkä tärkein merkitys on siinä, että se on vauhdittanut eurooppalaisten pankkien keskinäistä yhteistyötä. Huolta on kuitenkin edelleen kannettava toteuttamisen aikataulusta. Jokin aika sitten EU:n sisämarkkina-asiain komissaari Charlie McCreevy kehotti painokkaasti pankkeja tehostamaan toimiaan tavoitteen saavuttamisen suhteen. Hän nimenomaan sanoi, että komissio ei aio katsoa hidasta edistymistä sivusta toimeettomana, vaan "tarvittaessa komissio tekee joistakin yhdessä sovitusta standardeista pakollisia ja sisällyttää aikataulun yhtenäisestä maksualueesta lakiluonnokseen". Myös Euroopan keskuspankki on tuonut esille huolensa aikataulun hitaudesta.

Lopuksi

Olen edellä esittänyt muutamia esimerkkejä meneillään olevista ajankohtaisista kysymyksistä, jotka liittyvät Euroopan laajuisten pankkimarkkinoiden kehittymiseen. Pan-eurooppalaisten pankkien synty, toimialaliikuma pankkien ja vakuutuslaitosten toiminnan välillä ja yhden yhtenäisen maksualueen saaminen vähittäismaksujen välitykseen kuvaavat mielestäni jo sitä kuinka moninaisilla alueilla toimitaan. Tällainen pintapuolinenkin tarkastelu osoittaa, että paljon on tekeillä. Enkä ole nyt käsitellyt niitä monia muita suuria hankkeita – Basel II tai kirjanpitokäytäntöjen yhdenmukaistumista, yhteisten IAS -standardien käyttöönottoa kirjanpidossa ja monia muita FSAP-ohjelmaan liittyvää toimenpidettä, joiden toimeenpano väistämättä lisää EU-alueen rahoitusmarkkinoiden ml. pankkimarkkinoiden yhdentymistä. Enkä ole myöskään kuin viitannut valvontakomiteoihin – joiden kautta valvojien yhteistyö ja koko valvontakehikko on uudistunut selkeämmin EU-tasoiseksi ns. Lamfalussy-rakenteeksi. Tämä on askel valvonnan kehittämisessä ja yksinkertaistamisessa. EU-tasolla on mielestäni nyt päästy hyvään alkuun. Mutta luonnollisesti paljon on vielä tekemättä ennen kuin päästään Euroopan laajuisiin syviin rahoitusmarkkinoihin. Viime kädessä kysymys on kansallisten menettelyjen ja säännösten yhteensovittamisesta, joka tulee testiin mm. FSAP -ohjelman lainsäädännön kansallisessa toimeenpanossa. Eri maiden osapuolten olisikin katsottava kansallisten lyhytaikaisten intressien yli, sillä kiistatta yhtenäisistä hyvin toimivista Euroopan laajuisista rahoitusmarkkinoista tuleva hyöty Euroopan elinkeinoelämälle ja kansalaisille on merkittävä.